

Sygn. akt VIA Ca 798/11

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 13 stycznia 2012 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie VI Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący – Sędzia SA– Teresa Mróz (spr.)

Sędzia SA– Ewa Zalewska

Sędzia SO del. – Aleksandra Kempczyńska

Protokolant– sekr. sąd. Agnieszka Janik

po rozpoznaniu w dniu 13 stycznia 2012 r. w Warszawie

na rozprawie

sprawy z powództwa J. E.

przeciwko Skarbowi Państwa - Centralnemu Zarządowi Służby Więziennej reprezentowanemu przez Prokuratorię Generalną Skarbu Państwa

o zapłatę

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie

z dnia 7 lutego 2011 r.

sygn. akt III C 1064/09

I oddala apelację;

II zasądza od J. E. na rzecz Prokuratorii Generalnej Skarbu Państwa kwotę 1000 zł (jeden tysiąc złotych) tytułem częściowego zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym.

Sygn. akt VIA Ca 798/11

UZASADNIENIE

Powód J. E. wniósł o zasądzenie od pozwanego Skarbu Państwa reprezentowanego przez Centralny Zarząd Służby Więziennej kwoty 320.000 zł tytułem zadośćuczynienia oraz kosztów procesu.

Prokuratoria Generalna Skarbu Państwa reprezentująca w niniejszym postępowaniu pozwanego wniosła o oddalenie powództwa.

Wyrokiem z dnia 7 lutego 2011 r. Sąd Okręgowy w Warszawie oddalił powództwo, nie obciążył powoda kosztami postępowania na rzecz strony przeciwnej, a koszty sądowe, od uiszczenia których powód został zwolniony przejął na rachunek Skarbu Państwa.

Orzeczenie powyższe zapadło na podstawie następujących ustaleń faktycznych i rozważań prawnych Sądu Okręgowego:

Powód przebywa w aresztach śledczych i zakładach karnych od 2 czerwca 2001 r. do chwili orzekania w sprawie przez Sąd Okręgowy. Odbywa łączną karę pozbawienia wolności w wymiarze siedemnastu lat i sześciu miesięcy. W okresie tym przebywał w następujących jednostkach penitencjarnych:

- w Zakładzie Karnym w I. w okresie 2 – 21 czerwca 2001 r., 23 września – 3 listopada 2003 r., 6 lipca – 23 września 2004 r.,
- w Zakładzie Karnym w G. (nr (...)) w okresie 21 czerwca - 21 sierpnia 2001 r., 27 października 2004 r. – 2 marca 2005 r., 5 kwietnia – 28 września 2005 r., 28 kwietnia 2006 r. – 25 września 2008 r.,
- w Areszcie Śledczym w E. w okresie 21 sierpnia – 27 września 2001r ., 11 października 2001 – 6 lutego 2002 r., 6 – 26 listopada 2002 r., 13 grudnia 2002 r. – 9 stycznia 2003 r.,
- w Areszcie Śledczym w G. w okresie 27 września – 11 października 2001 r., 26 listopada – 13 grudnia 2002 r., 26 lutego – 9 kwietnia 2003 r., 12 lutego – 11 marca 2009 r.,
- w Areszcie Śledczym w B. w okresie 6 lutego – 19 marca 2002 r., 20-27 października 2004 r.,
- w Areszcie Śledczym w G. w okresie 19 marca – 25 września 2002 r., 2 listopada 2005 r. – 28 kwietnia 2006 r.,
- w Areszcie Śledczym w B. w okresie 25 września – 15 października 2002 r.,
- w Zakładzie Karnym w B. w okresie 15 października – 6 listopada 2002 r., 8 sierpnia – 23 września 2003 r., 3 listopada 2003 r. – 10 lutego 2004 r., 2 marca – 5 kwietnia 2005 r., 28 września – 2 listopada 2005 r.,
- w Areszcie Śledczym w W. w okresie 9 stycznia – 14 lutego 2003 r.,
- w Zakładzie Karnym we W. (nr (...)) w okresie 14-26 lutego 2003 r.,
- w Zakładzie Karnym w K. w okresie 9 kwietnia – 16 lipca 2003 r., 11 grudnia 2008 r. – 12 lutego 2009 r., od 11 marca 2009 r. do dnia wniesienia powództwa,
- w Areszcie Śledczym w O. w okresie 17 lipca – 8 sierpnia 2003 r.,

W Areszcie Śledczym w S. w okresie 10 lutego – 6 lipca 2004 r.,

- w Areszcie Śledczym w Ś. w okresie 23 września – 20 października 2004 r.,

- w Areszcie Śledczym w I. w okresie 25 września – 9 grudnia 2008 r.

Sąd Okręgowy ustalił, że powód cierpi na przewlekłą niedokrwistość z niedoboru żelaza, chorobę wrzodową, obustronny wodniak jąder, zmiany zwyrodnieniowe wytwórcze całego kręgosłupa. Od dnia 6 sierpnia 2002 r. powód jest osobą częściowo niezdolną do pracy. W okresie od 8 lipca do 6 sierpnia 2009 r. powód przebywał w szpitalu Aresztu Śledczego w B.. Został osadzony w celi numer (...) o powierzchni 22,33 m kw. przeznaczonej dla siedmiu osadzonych. W tym okresie, przez dwa dni, cela zakwaterowana była niezgodnie z normą powierzchniową, ponieważ przebywało w niej ośmiu osadzonych. Cela ta nie posiadała wentylacji grawitacyjnej, ponieważ wygospodarowana została z innego pomieszczenia w związku z przeludnieniem Aresztu. Cela jednak mogła być wietrzona przez otwieranie okien. Kilkakrotnie w ciągu dnia cela była wietrzona przez otwieranie drzwi. Cela posiadała odpowiedni kącik sanitarny, zaopatrzona była w zimną wodę. Powód otrzymywał środki czystości i higieny osobistej.

W tym stanie faktycznym Sąd Okręgowy uznał, że powództwo powoda nie zasługuje na uwzględnienie.

Sąd przede wszystkim uznał podniesiony przez pozwanego zarzut przedawnienia roszczeń powoda wynikających z części zdarzeń mających miejsce przed 22 września 2006 r. jako źródło roszczeń, za zasadny. Do zdarzeń tych należy fakt przebywania powoda w okresie od sierpnia 2001 r. do stycznia 2003 r. w Zakładzie Karnym w B. w jednej celi z osobą skazaną na karę 25 lat pozbawienia wolności, będącą czynnym narkomanem i nosicielem wirusa żółtaczkowego HCV. Analogicznie dotyczy to również wszystkich pobytów powoda w jakichkolwiek jednostkach penitencjarnych w tym okresie. Sąd podkreślił, że nawet gdyby roszczenie wynikające ze zdarzeń mających miejsce w powyższym przedziale czasowym, nie było przedawnione, to należałoby uznać, że żądanie pozwu nie zostało przez powoda udowodnione, nie wykazał bowiem jakiego rodzaju krzywdy doznał w związku z osadzeniem go w celi w narkomanem i nosicielem wirusa żółtaczkowego HCV, jakie jego dobro osobiste zostało naruszone. Powód nie podał żadnych agresywnych wobec niego zachowań tego współosadzonego. Bliższych informacji o nim dowiedział się dopiero po zaatakowaniu przez niego wychowawcy stłuczoną szklanką.

Ponadto, w związku z podnoszoną przez powoda okolicznością jakoby był dyskryminowany pismem Okręgowego Inspektoratu Służby Więziennej z dnia 27 października 2006 r., Sąd Okręgowy podkreślił, że pismo to nawet w połączeniu z zeznaniami powoda nie daje podstaw do poczynienia ustaleń w zakresie naruszenia dóbr osobistych powoda. Sąd stwierdził, że pismo to częściowo odnosi się do zagadnień przewidzianych w art. 76 k.k.w., a które należą do kompetencji organów postępowania wykonawczego, o których stanowi art. 2 k.k.w. Ponadto z zeznań powoda nie wynika, by inicjował on postępowania przewidziane w art. 6 lub 7 k.k.w.

Odnośnie do zarzutu powoda niewłaściwych warunków pobytu w jednostkach penitencjarnych, Sąd Okręgowy uznał za wykazane, że w celi (...) szpitala Aresztu Śledczego w B. panowało przeludnienie, jednak jedynie przez dwa dni pobytu tam powoda. W celi przeznaczonej dla siedmiu osadzonych chwilowo przebywało osiem osób. Zdaniem Sądu niezapewnienie przez państwo osadzonym w jednostkach penitencjarnych przez cały okres ich przebywania w nich minimalnych norm powierzchniowych, nie może być stanem zasługującym na aprobatę, niemniej jednak w przypadku powoda stan przeludnienia celi istniał jedynie przez dwa dni. Sąd podkreślił, że brak w celi wentylacji, zastępowanie jej wyłącznie otwieraniem okien i drzwi celi niewątpliwie może naruszać godność powoda, jednakże stopień tego naruszenia i jego intensywność nie są znaczne z uwagi na krótkotrwałość tego stanu rzeczy. Ponadto miało to miejsce w okresie letnim, kiedy istniała możliwość niemalże permanentnego wietrzenia celi za pomocą okna. Zdaniem Sądu Okręgowego tego stanu rzeczy nie można uznać za akt represji wobec powoda. Niedogodności w związku z odbywaniem przez powoda kary pozbawienia wolności, dotyczyły w takim samym stopniu innych osadzonych. Warunki powierzchniowe i związane ze stanem technicznym celi były takie, jakie w tym czasie mogła optymalnie zapewnić administracja Aresztu Śledczego.

Ponadto w ocenie Sądu Okręgowego powód podnosząc brak odpowiedniego wyposażenia cel, nie wskazał w jakim okresie miało to miejsce i jakich jednostek penitencjarnych dotyczyło. Wobec tego Sąd uznał podnoszone przez powoda zarzuty w tym zakresie za nieudowodnione.

Sąd nie dopatrywał się również okoliczności, które naruszałyby dobro osobiste powoda w postaci jego zdrowia. Powód nie wykazał, na czym polegał uszczerbek na jego zdrowiu jak również na czym polegało niewłaściwe leczenie.

Sąd stwierdził, że powód w czasie pobytu w Areszcie Śledczym miał zapewnione potrzeby bytowe, natomiast inną, pozostającą bez wpływu na ocenę zachowania pozwanego, jest fakt niezadowolenia powoda z ich poziomu.

Odnośnie do żądania zasądzenia zadośćuczynienia, Sąd wskazał na fakultatywność jego zasądzenia wynikającą z art. 448 k.c. Sąd podkreślił, że zadośćuczynienie ma spełniać rolę kompensacyjną, a nie represyjną, ponadto zwrócił również uwagę, że do zasądzenia zadośćuczynienia niezbędne jest stwierdzenie zawinionego działania naruszcyciela oraz, że oceniając zasadność żądania zasądzenia zadośćuczynienia należy również wziąć pod uwagę całokształt okoliczności sprawy w tym rodzaj naruszonego dobra osobistego i intensywność owego naruszenia, nasilenie złości naruszcyciela. Mając na względzie te okoliczności, Sąd Okręgowy uznał, że roszczenie powoda o zasądzenie zadośćuczynienia nie zasługuje na uwzględnienie. Bezspornie bowiem powód w czasie odbywania kary pozbawienia wolności miał zapewnione własne łóżko, posiłki, ubranie, kącik sanitarny, środki higieny osobistej i środki czystości,

opiekę medyczną. Zdaniem Sądu Okręgowego materiał dowodowy zebrany w sprawie nie daje podstaw do przyjęcia, że działanie pozwanego nosiło cechy działania zawinionego, skoro warunki odbywania kary są pochodną warunków społeczno-gospodarczych w kraju, a nadto powód nie wykazał, by w stosunku do niego stosowano zindywidualizowaną represję.

O kosztach postępowania Sąd orzekł na podstawie art. 102 k.p.c. zważywszy na bardzo ograniczoną możliwość powoda do zarobkowania w jednostce penitencjarnej.

Apelację od powyższego orzeczenia wywiódł powód. Nie zgodził się on z przyjęciem przez Sąd za zasadny zarzut przedawnienia roszczenia wynikających ze zdarzeń mających miejsce w okresie od 2001 do stycznia 2003 r.. Podtrzymał w całości żądanie pozwu.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja powoda jako pozbawiona uzasadnionych podstaw prawnych podlega oddaleniu.

Sąd Apelacyjny podziela dokonane przez Sąd I instancji ustalenia faktyczne, jak również ocenę zasadności roszczenia powoda zasądzenia zadośćuczynienia.

Odnosnie do zarzutu sformułowanego w apelacji dotyczącego niewłaściwego przyjęcia przez Sąd Okręgowy zasadności zarzutu pozwanego przedawnienia roszczenia w zakresie zdarzeń, z jakimi powód wiąże swoje roszczenia, tj. jego pobytu w okresie od sierpnia 2001 do stycznia 2003 r. w Zakładzie Karnym w B. oraz w innych jednostkach penitencjarnych, stwierdzić należy, że nie jest on zasadny. Odpowiedzialność pozwanego z tytułu niezapewnienia osadzonemu właściwych warunków odbywania kary pozbawienia wolności stanowi odpowiedzialność z tytułu czynów niedozwolonych. Do przedawnienia roszczeń powoda w sprawie niniejszej zastosowanie będzie miał art. 442 k.c. obowiązujący do dnia 9 sierpnia 2007 r. Artykuł 2 ustawy z dnia 16 lutego 2007 r. (Dz. U. Nr 80, poz. 538) uchylającej ten przepis kodeksu cywilnego stanowi, że do roszczeń określonych w jej artykule 1 powstałych przed dniem wejścia ustawy w życie, a więc przed 10 sierpnia 2007 r., a według przepisów dotychczasowych jeszcze nie przedawnionych, stosuje się przepisy art. 442 ind. 1 k.c. A contrario, skoro roszczenie według przepisów dotychczasowych uległo przedawnieniu, zastosowanie będzie miał przepis art. 442 k.c. Stosownie do tego przepisu roszczenie o naprawienie szkody wyrządzonej czynem niedozwolonym ulega przedawnieniu z upływem lat trzech od dnia, w którym poszkodowany dowiedział się o szkodzie i o osobie obowiązanej do jej naprawienia. Termin przedawnienia dotyczy wszelkich roszczeń o naprawienie szkody czynem niedozwolonym, w tym też roszczeń majątkowych o naprawienie krzywdy niemajątkowej. Wobec tego należy uznać za zasadny podniesiony przez pozwanego zarzut przedawnienia roszczeń wynikających ze zdarzeń, jakie miały miejsce do 21 września 2006 r., skoro pozew nadany został przez powoda w urzędzie pocztowym w dniu 22 września 2009 r. Nie ulega, w ocenie Sądu Apelacyjnego, wątpliwości, że powód już w czasie pobytu w jednostkach penitencjarnych w okresie do 21 września 2006 r. wiedział o krzywdzie niemajątkowej, jakiej doznawał w związku z niewłaściwymi, jego zdaniem warunkami odbywania kary oraz o podmiocie, z działaniami którego wiązało się jej powstanie. Zdaniem Sądu II instancji nie można uznać, że podniesienie przez pozwanego zarzutu przedawnienia stanowi nadużycie prawa. Przy ocenie zarzutu przedawnienia w kontekście nadużycia prawa należy wziąć pod uwagę całokształt okoliczności leżących zarówno po stronie powoda jak i pozwanego. Pozwany podnosząc zarzut przedawnienia realizuje swoje ustawowe uprawnienie. Zatem muszą zajść szczególne okoliczności, by skorzystanie przez pozwanego z zarzutu przedawnienia uznać za nadużycie prawa. Takie szczególne okoliczności w sprawie niniejszej nie występują. W doktrynie podnosi się, że odmowa uwzględnienia zarzutu przedawnienia z powodu nadużycia prawa zwykle będzie miała za podstawę negatywną ocenę zachowania dłużnika, który "zwodził" wierzyciela, podstępnie zapobiegł dochodzeniu przez niego roszczenia czy zawiódł zrodzone wcześniej zaufanie. Nie należy wykluczać jednak z góry przypadków, gdy o przyjęciu nadużycia prawa zadecyduje szczególnie trudna sytuacja wierzyciela, jego brak doświadczenia, niedoświadczenie, nieporadność w załatwianiu spraw. W ocenie Sądu Apelacyjnego takie okoliczności zarówno po stronie powoda jak i pozwanego nie zachodzą.

Powód dochodząc zadośćuczynienia wskazywał bardzo ogólnie na panujące niewłaściwe warunki w aresztach śledczych i zakładach karnych. Bardziej szczegółowe okoliczności dotyczące warunków odbywania kary pozbawienia wolności odnosiły się do Zakładu Karnego w B., Aresztu Śledczego w G. oraz Aresztu Śledczego w B.. W dwóch pierwszych jednostkach powód przebywał w okresie objętym zarzutem przedawnienia. Odnośnie natomiast do pobytu powoda w Areszcie Śledczym w B. uznać należy, że, jakkolwiek powód przebywał w celi „przeludnionej”, to jednak okres, kiedy owo przeludnienie wystąpiło był bardzo krótki. Słusznie Sąd Okręgowy uznał, że źródłem krzywdy może być brak wentylacji grawitacyjnej w celi. Zważywszy jednak na fakt, że pobyt powoda w celi nr(...) Aresztu Śledczego w B. miał miejsce w okresie letnim istniała możliwość niemalże ciągłego wietrzenia celi przy pomocy okna.

Sąd Najwyższy w uchwale składu 7 sędziów z dnia 18 października 2011 r. (III CZP 25/11) wyraził pogląd, że umieszczenie osoby pozbawionej wolności w celi o powierzchni przypadającej na osadzonego mniejszej niż 3 m² może stanowić wystarczającą przesłankę stwierdzenia naruszenia jej dóbr osobistych.

Pogląd ten jednak nie przesądza o obowiązku uwzględnienia w każdym przypadku naruszenia dóbr osobistych, roszczenia o zasądzenie zadośćuczynienia. Należy bowiem brać pod uwagę charakter naruszonych dóbr osobistych, rozmiar doznanej naruszeniem krzywdy, natężenie złej woli naruszającego dobra osobiste. Należy również zwrócić uwagę, że sam ustawodawca w przepisie art. 448 k.c. wprowadził fakultatywność zasądzenia zadośćuczynienia, co oznacza, że naruszenie dobra osobistego na skutek bezprawnego działania naruszającego nie stanowi samo w sobie okoliczności warunkującej uwzględnienie roszczenia o zadośćuczynienie. Powód twierdząc, że krzywda, jakiej doznał w związku z osadzeniem go w niewłaściwych warunkach polegała na pogorszeniu się jego stanu zdrowia zarówno psychicznego jak i fizycznego, nie wykazał na czym polegał ów uszczerbek na zdrowiu, jak również, że istniał związek przyczynowy między warunkami odbywania kary pozbawienia wolności a stanem jego zdrowia. Należy w tym miejscu podnieść, że sam powód zeznał, że jeszcze przed izolacją go na skutek wyroków skazujących, przebywał na rencie z powodu chorób nóg, kręgosłupa i reumatyzmu. Co do stanu psychicznego stwierdzić należy, że zawsze każda forma przymusowego odosobnienia wiąże się z dyskomfortem psychicznym, co nie oznacza, że zawsze spowodowany on jest niezapewnieniem osadzonemu właściwych warunków odbywania kary pozbawienia wolności.

Ubocznie jedynie należy podkreślić, że zgodnie z cytowaną wyżej uchwałą Sądu Najwyższego odpowiedzialność Skarbu Państwa na podstawie art. 448 k.c. za krzywdę wyrządzoną naruszeniem dóbr osobistych na skutek osadzenia skazanego w celi, w której powierzchnia na jednego osadzonego nie wynosi 3 m kw. nie zależy od winy. Dlatego też, nie wdając się w głębszą analizę tego poglądu Sądu Najwyższego, odmiennego zresztą od dotychczas prezentowanego w orzecznictwie, uznać należy, że w niniejszej sprawie Sąd Okręgowy oceniając roszczenie powoda o zasądzenie zadośćuczynienia niezasadnie powołał się na zawinienie pozwanego jako warunkujące uwzględnienie roszczenia. Niemniej jednak okoliczność ta wobec wyżej przytoczonych argumentów nie ma istotnego znaczenia dla rozstrzygnięcia.

O kosztach postępowania apelacyjnego, Sąd orzekł na podstawie art. 108 § 1 k.p.c. w zw. z art. 102 k.p.c. W ocenie Sądu Apelacyjnego w sprawie niniejszej zachodzą szczególne okoliczności w rozumieniu art. 102 k.p.c. Powód uzyskuje dochód miesięczny w kwocie około 650 zł, dlatego też jest on w stanie, zważywszy na ograniczone możliwości zarobkowania w warunkach zakładu karnego, na poniesienie częściowo kosztów postępowania. Zdaniem Sądu Apelacyjnego wysokość uzyskiwanego dochodu pozwala na uiszczenie przez powoda na rzecz pozwanego kwoty 1.000 zł kosztów zastępstwa procesowego.